

ประเภทภูมิปัญญาด้าน การจัดการ

ชื่อภูมิปัญญา แบบบายศรีคนสูก คนดิบ แม่ญิง

บทนำ/ความสำคัญของภูมิปัญญา

การสู่ขวัญของคนพื้นบ้านพื้นเมือง จะกระทำในโอกาสที่เป็นมงคล ไม่ว่าจะโอกาสปีใหม่เมือง ฉลองตำแหน่งการงาน หน้าที่ ต้อนรับแขกบ้านแขกเมือง ตลอดจนถึง สู่ข้าวเล้าขวัญในโอกาสหายจากโรคภัยไข้เจ็บ ส่งเคราะห์เดาะนาม โดยการจัดเตรียมบายศรีข้าวขวัญและโภชนะ คาวหวาน เช่น ไข่ต้ม ไข่ไก่ หัวหมู เป็นต้น

กระบวนการนำไปใช้

โดยได้กำหนดคกฏเกณฑ์ ไว้ดังนี้ คือ

1. การสู่ขวัญแม่ญิง นี้โดยจะไม่จัดทำบายศรีเพียงแต่จะหาขาม หรือโอเย็บนมแมว รอบภาชนะแล้วมี พายข้าวขวัญ พร้อมพานข้าวตอกดอกไม้และเสื่อใหม่ แว่น หวี สร้อย แหวน ก็จะทำพิธีสู่ขวัญ โดยพ่ออาจารย์ เท่านั้น

2. คนดิบ การสู่ขวัญคนดิบจะถือว่าผู้ชายที่ไม่ได้ผ่านการบวช ถือว่าภูมิความรู้ในการศึกษา หลักธรรม คำสอนในพระพุทธ พระศาสนา คงไม่แตกฉานคนพื้นบ้าน พื้นเมืองจึงเรียกผู้ที่ไม่ได้ผ่านการบวชเรียนว่า “คนดิบ” จึงได้กำหนดคกฏเกณฑ์ บายศรีสู่ขวัญชนิดแบบอย่างของคนดิบ มีดังนี้ คือ จัดเตรียมโภชนะคาวหวาน ให้เหมือน ๆ กัน แต่จะแตกต่างกันที่พานบายศรี ให้พิเศษ แตกต่างกัน จึงเรียกว่า การเย็บหางนากนมแมว แบบชั้นเดียว ชนิดธรรมดาสำหรับเครื่องของก็จะเหมือน ๆ กัน

3. บายศรีคนสูก คนสูกถือว่าเป็นผู้ชายที่ผ่านการบวชเรียนแล้วมักมีคำนำหน้าชื่อ เช่น น้อย ก็เคยผ่านการบวชเณร หนาน ผ่านจากการบวชเป็นพระภิกษุมมาแล้ว ในการจัดเตรียมทำบายศรีสู่ขวัญ ให้กับบุคคลประเภทนี้จะนิยมจัดทำขันบายศรี มีถึง 3 ชั้นด้วยกัน โดยมีหางนก นมแมว และกักรองถาด ลงบริเวณขันบายศรี ปูด้วยผ้า ผ้าขาว ผ้าแดง ที่เรียกว่า ฮัมขาว ฮัมแดง และพร้อมกับโภชนะคาวหวาน พร้อมกับสิ่งของที่ควรบริโภครวม

การสู่ขวัญทั้ง 3 อย่าง ดังกล่าวนี้ คนพื้นบ้านพื้นเมือง โดยการหยิบข้าวเพื่อเป็นการเสี่ยงทาย โดยจะนิยมนับเป็นจำนวนคู่ จากเมล็ดข้าวสำหรับการสู่ขวัญ ที่ใช้กับผู้คนหลาย ๆ คนไม่ว่าทั้งหมด ในครอบครัว หรือหมู่คณะเรียกว่า สู่ขวัญหมู่ การสู่ขวัญแบบนี้จะใช้บายศรีแบบพิเศษ หรือแบบคนสูกก็ได้ ตามความนิยมของแต่ละท้องถิ่น

การสู่ขวัญพระนาถ เพื่อสู่ขวัญก่อนที่จะได้เข้าไปบรรพชาและอุปสมบท ในบวรพระพุทธศาสนา ก็จะมีพิธีสู่ขวัญเรียกว่า การสู่ขวัญลูกแก้ว โดยที่จริงแล้วก็จะต้องมีการจัดเตรียม ขันบายศรี ให้มีความพิเศษโดยได้กำหนด ไว้ดังนี้

- ถ้าบวชเป็นสามเณร ก็จะจัดทำเพียง 3 ชั้นเท่านั้น
- ถ้าบวชเป็นพระภิกษุ ก็จะจัดทำเป็น 5 ชั้น เพื่อให้เป็นไปตามปริศนากรองธรรม คือ พระเจ้าทั้งห้า อัน ได้แก่ 1. พระพุทธ 2. พระธรรม 3. พระสงฆ์ 4. ปิตา 5. มาตา จึงมักนิยมจัดเตรียมการทำบายศรีตามอย่างธรรมเนียมพื้นบ้านพื้นเมืองสืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบันนี้ จึงนับได้ว่าเป็นภูมิปัญญาปัญญา ของประเพณีและการจัดการที่น่าจะอนุรักษ์และสืบสานต่อไปให้อยู่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น อำเภอเวียงสา

ประโยชน์ที่ท้องถิ่นได้รับ

1. ได้บายศรีที่ถูกต้องตามกาลเทศะ หรือโอกาสที่จะใช้
2. เป็นการอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณีดั้งเดิมไว้
3. เพื่อสร้างเอกลักษณ์ให้แก่คนเวียงสา

แหล่งข้อมูล

นายญาณ สองเมืองแก่น

บ้านเลขที่ 184 หมู่ 4 ตำบลกลางเวียง อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน

☎ 054 – 781105